

Evaluating the effect of corporate governance on the financial health of banks

Abstract

This study evaluates the effect of corporate governance on the financial health of banks. In order to measure Eight components, (including the level of disclosure and transparency, efficiency of risk management processes, compliance with rules and regulations, board and composition, the status of the employee service compensation system, internal audit processes, the quality of group structures, and the characteristics of board of directors) and the financial health of banks, CAMELS model and a questionnaire on bank financial health were used. The statistical population of this research includes 85 people who work in the Stock Exchange Banks. This research has been done for the main hypothesis of multiple regression method by GMM method using financial statements and information of stock exchange banks during the period 1396 to 1398. The results shows that the level of disclosure and transparency, efficiency of risk management processes, compliance with rules and regulations, board and composition, the status of the employee service compensation system, internal audit processes, the quality of group structures, and The characteristics of board of directors have a direct impact on the financial health of banks; therefore, with the establishment of a good corporate governance system, the financial health of banks will be improved.

Keywords: Corporate governance in banks, financial health of banks, Effects of Corporate Governance, Stock Exchange Banks.

ماهنامه علمی (مقاله علمی_ پژوهشی) جامعه شناسی سیاسی ایران،
سال پنجم، شماره دوازدهم، اسفند ۱۴۰۱، صص ۲۲۰۲-۲۲۲۳
<https://doi.org/10.30510/psi.2022.312686.2561>

ارزیابی اثر اصول حاکمیت شرکتی بر سلامت مالی بانکها

موسی بزرگ اصل^۱

جعفر باباجانی^۲

میثم امیری^۳

اشرف جعفری خوشه مهر^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۷

چکیده

این تحقیق، به ارزیابی اثر اصول حاکمیت شرکتی بر سلامت مالی بانکها می‌پردازد. در این تحقیق، اندازه‌گیری هشت مولفه کیفیت استقرار اصول حاکمیت شرکتی در بانکها (شامل سطح افشا و شفافیت، وضعیت سیستم جبران خدمات کارکنان، روندهای حسابرسی داخلی، سطح کارآمدی روندهای مدیریت ریسک، کیفیت ساختارهای گروهی، سطح تطبیق با قوانین و مقررات، سطح اختیارات هیأت عامل و ترکیب و ویژگی‌های هیأت مدیره) از طریق مصاحبه و اندازه‌گیری سلامت مالی بانکها، با استفاده از الگوی کم‌مز صورت گرفت. نمونه آماری این تحقیق شامل ۸۵ نفر از خبرگان شاغل در بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. آزمون فرضیه اصلی تحقیق از روش رگرسیون چندگانه به روش گشتاورهای تعمیم یافته با استفاده از صورتهای مالی و اطلاعات بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۶ الی ۱۳۹۸ صورت پذیرفته است. نتایج تحقیق نشان داد که سطح افشا و شفافیت، وضعیت سیستم جبران خدمات کارکنان، روندهای حسابرسی داخلی، سطح کارآمدی روندهای مدیریت ریسک، کیفیت ساختارهای گروهی، سطح تطبیق با قوانین و مقررات، سطح اختیارات هیأت عامل و ترکیب و ویژگی‌های هیأت مدیره بر سلامت مالی بانکها تاثیر مستقیم دارد و با استقرار سیستم حاکمیت شرکتی خوب، وضعیت سلامت مالی بانکها بهبود می‌یابد.

واژگان کلیدی: حاکمیت شرکتی در بانکها، سلامت مالی بانکها، آثار حاکمیت شرکتی، بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

دانشیار گروه حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران^۱

استاد گروه حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران^۲

استادیار گروه حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران^۳

دانشجوی دکتری گروه حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران^۴

بانک‌ها، از نهادهای موثر، بر فعالیت‌های کشور و بنگاه‌های اقتصادی هستند و با ایفای وظایف و نقش‌هایی که در اقتصاد بر عهده دارند، می‌توانند عملکرد مثبت یا منفی در حوزه اقتصادی داشته باشند. بانک‌ها به دلیل اهمیت در اقتصاد کشورها، از یک سو و آسیب‌پذیری از سوی دیگر، همواره تحت مقررات و نظارت شدید قرار دارند و روش‌ها و مدل‌های مختلفی برای نظارت بر این نهاد اصلی مالی، مقرر شده است (معاونت پژوهش‌های اقتصادی بانک مرکزی، ۱۳۹۵).

در سال‌های اخیر، پیشرفت‌های چشم‌گیری برای استقرار نظام حاکمیت شرکتی، از طریق وضع قوانین، اعمال اقدامات نظارتی و نیز اقدامات داوطلبانه شرکت‌ها در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، صورت گرفته است. از سوی دیگر، سپرده‌گذاران و ذینفعان دیگر بانک‌ها نیز آگاهی بیشتری در مورد ضرورت و اهمیت نظام حاکمیت شرکتی یافته و نسبت به پیگیری استقرار این نظام در شرکت‌ها علاقه‌مند شده‌اند. ضمن آنکه، استقرار نظام جامع و مؤثر حاکمیت شرکتی بر توسعه و نیز عملکرد کارای بازارهای مالی و تخصیص بهینه منابع در اقتصاد تأثیر مثبت داشته و شواهد تجربی، ارتباط نزدیک میان نظام مناسب حاکمیت شرکتی، عملکرد مطلوب و رشد اقتصادی را نشان می‌دهند (سیف، ۱۳۹۳). تحقق اصول حاکمیت شرکتی در بانک‌ها، بر اساس مطالعات و تجربه‌های متعدد در نظام بانکداری، مهم‌ترین راه برای دستیابی به کارایی و اثربخشی شبکه بانکی است و می‌تواند به عنوان گامی مهم برای اجرای بند ۹ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی "صلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور" تلقی شود (معاونت پژوهش‌های اقتصادی بانک مرکزی، ۱۳۹۵). در ایران از سال ۱۳۸۰ موضوع حاکمیت شرکتی در بازار مالی مورد توجه قرار گرفته است. روند برقراری اصول حاکمیت شرکتی در بازار مالی ایران با تأکید بر نظام بانکی، به این شرح است:

- پیشینه حاکمیت شرکتی در ایران به مفهوم جدید آن، به تهیه پیش‌نویس دستورالعمل حاکمیت شرکتی ایران توسط بورس و اوراق بهادار برمی‌گردد (فرحناکیان و امیدوار، ۱۳۹۵). این پیش‌نویس برای حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران در صورت وقوع تخلفات و همچنین ساماندهی و توسعه شفاف و منصفانه بازار اوراق بهادار، بر اساس بندهای ۸ و ۱۱ و ۱۸ ماده ۷ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران (مصوب سال ۱۳۸۴) و با هدف اجرای ماده ۳۵ دستورالعمل پذیرش اوراق بهادار تهران تدوین شده است.
- بانک مرکزی در سال ۱۳۸۶ «مجموعه رهنمودهایی برای نظام مؤثر کنترل داخلی در مؤسسات اعتباری» را به بانک‌ها ابلاغ نموده که در آن تأکید زیادی، بر ایجاد دو رکن حسابرسی و مدیریت ریسک شده است (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶).
- در سال ۱۳۸۷، گزارش «راهکارهای بومی سازی حاکمیت شرکتی مؤثر در نظام بانکداری ایران» منتشر گردیده است (روشندل، ۱۳۸۶).
- اصول کمیته بال ۱ به عنوان بخشی از اصول حاکمیت شرکتی است و به صورت آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مختلف به بانک‌های کشور ابلاغ و در قالب اصول حاکمیت شرکتی، مقرراتی تدوین و ابلاغ نشده است.

• بانک مرکزی (به ویژه در سال ۱۳۹۳)، مطالعه موردی نظام حاکمیت شرکتی کشورهای دیگر و نیز ترجمه اصول بهبود اصول حاکمیت شرکتی کمیته نظارت بانکی را بر اساس سند بال ۲ و انجام اقداماتی برای اجرایی نمودن بال‌های ۲ و ۳ را اجرا نموده است.

استانداردها و اصول مختلف حاکمیت شرکتی بانکها به عنوان چارچوب صحیح اداره بانکها نشانگر آن است که این موضوع مهم از طریق ضابطه‌مند کردن مسئولیت‌های مختلف در بانکها در حال ارائه کردن قواعد، اصول و سازوکارهایی می‌باشد که از رهگذر سلامت درون بانکی و شفافیت و پاسخ‌گویی به وظایف، سلامت و ثبات کل نظام بانکی تأمین شود (آسیب شناسی نظام بانکی، ۱۳۹۵). هدف این مطالعه، ارزیابی اثر حاکمیت شرکتی بر سلامت مالی بانکها است. در این راستا، با ساختن ابزارهای نسبتاً دقیق، شاخص‌های اصول حاکمیت شرکتی و سلامت مالی بانکها، ارزیابی اثر حاکمیت شرکتی بر سلامت مالی بانکها، ارائه شده است.

۲- مبانی نظری پژوهش

۲-۱- اصول حاکمیت شرکتی در بانکها

بعد از وقوع بحران در کشورهای آسیایی، در سال ۱۹۹۷، برای نخستین بار، توجه به اصول حاکمیت شرکتی در بانکها، اهمیت بسیاری پیدا کرد، به طوری که بانکها و موسسات مالی، به لزوم اهمیت اصول حاکمیت شرکتی پی بردند و بر اجرای اصول حاکمیت شرکتی در بانکها تأکید شد. در این راستا، در سال ۱۹۹۹، کمیته نظارتی بال، اولین نسخه دستورالعمل ارتقای حاکمیت شرکتی در واحدهای بانکی را تدوین کرد که بر اساس آن، اصول حاکمیت شرکتی ارائه شده توسط سازمان توسعه و همکاری اقتصادی^۱ مصوب سال ۲۰۰۴ و همچنین نسخه اصلاح شده این دستورالعمل در سال ۲۰۰۶ تدوین گردید.

کمیته نظارتی بانکی بال،^۲ از مراجع مهم و فعال در عرصه بانکداری و استانداردهای نظارتی می‌باشد که در سال ۱۹۷۵ توسط روسای کل بانک مرکزی کشورهای عضو گروه ده،^۳ پایه‌گذاری شده است. در حال حاضر، اجلاس این کمیته که در "بانک تسویه حساب بین‌المللی" واقع در شهر بازل یا بال سوئیس برگزار می‌شود، به صورت مهم‌ترین مرجع تخصصی در زمینه نظارت بانکی است و استانداردها و پیشنهادهای منتشر شده از سوی این کمیته، برای طراحی الگوها و تدوین بسیاری از مقررات و الزام‌های احتیاطی در کشورهای گوناگون به کار می‌رود. از دیدگاه بانک تسویه بین‌المللی (کمیته بازل)، اصول حاکمیت شرکتی، مجموعه‌ای از روابط بین مدیران، هیات‌مدیره، سهامداران و دیگر ذینفعان شرکت است که منجر به ایجاد ساختاری برای رسیدن به اهداف شرکت می‌گردد. در واقع حاکمیت شرکتی،

^۱- Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)

^۲- Basel Or Basle Committee

^۳- گروه کشورهای ۱۰ شامل بلژیک، کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، لوکزامبورگ، هلند، اسپانیا، سوئد، سوئیس، انگلستان و ایالات متحده می‌باشد

ابزار دستیابی به اهداف و نظارت بر عملکردها است و کمک می‌کند تا روش‌های مطلوب برای تخصیص اختیارات و مسئولیت‌ها و چگونگی تصمیم‌گیری شرکت بوجود آید.

اصول حاکمیت شرکتی طبق تعریف کمیته بال در زمینه نظارت بانکی، از رابطه قوی هر دو نهاد درونی (شخصی) بانک و نهاد مالی بین‌المللی به عنوان کل نتیجه می‌شود که هدف‌گذاری شایسته‌ای را در قالب اسناد راهنما ارائه می‌نماید. از نگاه بانک جهانی، اصول حاکمیت شرکتی دربردارنده ساختارها و سازوکارهای هدایت و کنترل شرکت‌ها است. بانک جهانی، اصول حاکمیت شرکتی را به مجموعه‌ای از مقررات و انگیزه‌ها می‌داند که از طریق آن مدیریت شرکت، کنترل و جهت‌دار حقوق و مسئولیت‌ها بین هیأت‌مدیره، مدیران شرکت، سهامداران و دیگر ذینفعان توزیع می‌شود. اگرچه سیاست‌ها و اسناد غیرقابل انکار و مهم هستند اما این موارد، به تنهایی نمی‌توانند متضمن یک حاکمیت مطلوب باشند و اقدامات شرکت باید به سوی شفافیت و پاسخگویی بهتر منجر شود (World Bank, 2009). کمیته بال، مهم‌ترین سند خود در خصوص اصول حاکمیت شرکتی را در سال ۲۰۱۰ منتشر نمود. در این سند ۱۴ اصل برای اصول حاکمیت شرکتی در موضوعات مختلف مانند هیأت‌مدیره، هیأت عامل، کمیته‌های تخصصی هیأت‌مدیره (ریسک، حسابرسی)، شفافیت و ... ارائه و در هر یک از اصول ۱۴ گانه، شرح وظایف یا استانداردهایی لازم‌الرعایه در آن اصل، بیان شده است. این اصول در سال ۲۰۱۵ توسط کمیته بال، مورد بازنگری قرار گرفت و با اعمال تغییراتی در ۱۳ اصل ارائه شد. با بررسی مباحث مطروحه در دستورالعمل‌های حاکمیت شرکتی منتشره از سوی نهادهای مرتبط می‌توان نتیجه گرفت که حاکمیت شرکتی دارای چهار رکن اساسی شامل انصاف، شفافیت، مسئولیت و پاسخگویی است.

۲-۲- سلامت مالی در بانک‌ها

به دنبال وقوع بحران‌های مالی در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ میلادی، اندیشه ضرورت تقویت نظام مالی بین‌المللی در میان محافل و مراجع حرفه‌ای دنیا بیش از پیش قوت گرفت. از این رو در سال ۱۹۹۷ میلادی و به عنوان بخشی از تلاش‌های مجامع جهانی در این راستا، کمیته نظارت بانکی بال اقدام به تهیه و تدوین "اصول اساسی برای نظارت بانکی مؤثر" نمود که پس از تصویب آن از سوی نمایندگان مراجع نظارتی کشورهای مختلف، به اجرا گذاشته شد. پوشش گسترده وسیعی از موضوعات نظارتی همچون صدور مجوز، مالکیت بانک‌ها، کفایت سرمایه آنها، مدیریت ریسک، نظارت یکپارچه (تلفیقی) و تقسیم وظایف و مسئولیت‌ها بین مراجع نظارتی کشورهای مبدأ و مقصد در این سند، به گونه‌ای است که می‌توان آن را به منزله "قانون اساسی حوزه نظارت بر بانک‌ها" تلقی نمود. جامعیت و استحکام این اصول موجب شده است تا علاوه بر مراجع نظارتی کشورها، صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی نیز در ارزیابی‌هایی که در بیش از ۱۳۰ کشور جهان و در قالب برنامه ارزیابی بخش مالی به عمل می‌آورند، از این اصول بهره‌گیرند (احمدیان، ۱۳۹۲).

سلامت مالی بانک‌ها به معنای وضعیت مالی و عملیاتی مطلوب بانک است که حاکمیت باید از طریق شناسایی نقاط آسیب‌پذیر نظام بانکی و طراحی سازوکارهای نظارتی با استفاده از شاخص‌های مناسب، طوری عمل نماید که از احقاق

حقوق سپرده‌گذاران و ذینفعان از طریق توانایی انجام تعهدات توسط بانک‌ها و پیشگیری و برخورد با تخلفات احتمالی اطمینان حاصل نماید (Hoenig, 2010).

از سال ۱۹۸۸ کمیته نظارت بر بانکداری بازل و بانک تسویه بین‌المللی به کارگیری شاخص‌های کم‌تر را برای ارزیابی سلامت نهادهای مالی لازم دانسته‌اند. واژه کم‌تر، واژه‌ای مرکب از حروف اول کلمات سرمایه، دارایی، مدیریت، درآمد، نقدینگی است. اجزای این شاخص شامل نرخ کفایت سرمایه، شاخص کیفیت دارایی، کیفیت مدیریت، شاخص سودآوری، مدیریت نقدینگی و حساسیت ریسک بازار است. از سوی دیگر، بانک توسعه آسیایی، بانک توسعه آفریقایی، بانک مرکزی آمریکا و بانک جهانی از شاخص کم‌تر برای سنجش فعالیت بانک‌ها و مؤسسات مالی استفاده می‌نمایند.

۳- پیشینه پژوهش

۳-۱- تحقیقات داخلی

رضایی و ناظمی (۱۳۹۸)، در تحقیقی با عنوان "الگوی راهبری شرکتی در بانک‌های ایران"، به بررسی ارائه الگوی راهبری شرکتی مطلوب در بانکها پرداختند. برای این منظور، ابتدا مؤلفه‌های راهبری شرکتی با استفاده از مبانی نظری و نظرات خبرگان استخراج و معیارها در الگوی راهبری شرکتی با استفاده از تجزیه و تحلیل سلسله مراتبی اولویت‌بندی شد. در نهایت معیارهای اصلی راهبری شرکتی به ترتیب شامل ابعاد کنترلی داخلی، ابعاد کنترلی خارجی، ابعاد کنترلی مدیریتی، ابعاد مالکیتی و ابعاد مدیریتی رتبه‌بندی شدند و در بین مؤلفه‌ها حسابرسی داخلی، کمیته حسابرسی به عنوان مؤلفه‌ای از ابعاد کنترلی داخلی، کیفیت حسابرسی به عنوان مؤلفه‌ای از ابعاد کنترلی خارجی، استقرار سیستم‌های مدیریتی به عنوان مؤلفه‌ای از ابعاد کنترلی مدیریتی، سهامداران نهادی به عنوان مؤلفه‌ای از ابعاد مالکیتی و تخصص و تجربه مدیرعامل به عنوان مؤلفه مدیریتی به ترتیب به عنوان مؤلفه‌های اول انتخاب شدند.

باباجانی، مرفوع و نعیمی (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان "الگویی برای اصول حاکمیت شرکتی در بانک‌های ایران" به ارائه الگویی بومی برای اصول حاکمیت شرکتی در بانکهای ایران و شناسایی و طبقه‌بندی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن پرداختند. بر اساس تجزیه و تحلیل نظرات ارائه شده از سوی گروه خبرگان، کلیات الگوی سیستمی شامل ۱۹ مؤلفه و ۱۵۳ شاخص در قالب تفکر سیستمی مشتمل بر چهار بُعد عوامل محیطی، نهاده‌ها، فرایندها و اهداف و نتایج تأیید شد.

فشارکی، پورزندی و مینوئی (۱۳۹۷ الف)، در تحقیق خود به بررسی تأثیر استقرار اصول حاکمیت شرکتی در بانکهای تجاری ایران بر حفظ و ارتقای سلامت مالی آنها پرداختند. نتایج بررسی‌ها در مورد بانکهای دولتی و غیر دولتی حکایت از آن داشت که در سطح بانک‌های دولتی، نفوذ مدیرعامل دارای رابطه‌ای منفی و دوگانگی وظیفه مدیرعامل و رییس هیأت مدیره و نسبت مالکیت نهادی رابطه مثبت با شاخص نسبت مطالبات مشکوک الوصول به سود تسهیلات اعطایی بوده‌اند.

فشارکی، پورزند و مینویی (۱۳۹۷)، در تحقیق خود به بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی بر سلامت مالی بانکهای تجاری ایران پرداختند. تجزیه و تحلیل نتایج بر اساس فرضیه‌های تحقیق، حاکی از آن است که در سطح بانکهای تجاری شاخص‌های نفوذ مدیر عامل، سهامداران نهادی و تعداد اعضای هیأت مدیره با شاخص بازده دارائی‌ها و بازده سرمایه، دارای رابطه معنی دار هستند لکن در ارتباط با نسبت سرمایه به دارائی، شاخص نفوذ مدیر عامل، رابطه مثبت و معنی دار دارد ولی شاخص‌های تمرکز مالکیت و مالکیت نهادی رابطه این منفی و معنی دار با این نسبت دارند. همچنین رابطه معنی داری میان نسبت‌های کارایی و نقد شوندگی با شاخص‌های حاکمیت شرکتی مشاهده نشده است. مهدوی پارسا و نوراحمدی (۱۳۹۷)، در پژوهش خود با عنوان "رتبه بندی بانک های ایران بر اساس وضعیت توجه به اصول حاکمیت شرکتی در اسناد بالادستی بانک"، به بررسی و تجزیه و تحلیل محتوای اسناد بالادستی (شامل چشم انداز، ماموریت، اهداف، منشور اخلاقی و ارزش‌های بنیادین) ۶۳ بانک و موسسات اعتباری فعال در نظام بانکداری بدون رباي ایران از منظر حاکمیت شرکتی و مقولات و مفاهیم (متعارف و اسلامی) موجود در آن پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد سطح توجه به اصول حاکمیت شرکتی و مفاهیم مختلف آن در اسناد بالادستی بانکهای ایران نسبتاً کم می‌باشد که نشان‌دهنده سطح توجه پایین تصمیم گیران بانکها به اصول حاکمیت شرکتی می‌باشد.

رحمان سرشت و هرندي (۱۳۹۶)، در مطالعه‌ای به بررسی اثر کنترل راهبردی اصول راهبردی شرکتی بر راهبردی اثربخش شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار پرداختند. نتایج تحقیق آنان، نشان می‌دهد کنترل راهبردی راهبردی شرکتی بر اثر بخشی راهبردی شرکتی موثر است. به علاوه، کنترل بیرونی و درونی راهبردی شرکتی به عنوان دو بعد اصلی کنترل راهبردی اصول راهبردی شرکتی نیز بر اثر بخشی اصول راهبردی شرکتی موثرند.

شیری و همکاران (۱۳۹۵)، به بررسی تاثیر راهبردی شرکتی بر سودآوری بانکها (مطالعه موردی: بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران) پرداختند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها حاکی از آن است که بین نسبت مالکیت مدیریتی و سودآوری بانکها، رابطه معناداری وجود دارد ولی بین سایر متغیرهای مستقل و سودآوری بانکها، رابطه معناداری وجود ندارد.

۳-۲- تحقیقات خارجی

النصور^۱ (۲۰۲۰)، در تحقیقی به بررسی اثرات اصول حاکمیت شرکتی روی عملکرد بانکهای اسلامی در کشور اردن پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اصول حاکمیت شرکتی دارای اثرات مثبت روی عملکرد بانکهای اسلامی اردن می‌باشد و شاخص‌های عملکرد غیرمالی در ارزیابی عملکرد بانکها نقش بسیار مهمی دارند. همچنین، این تحقیق نشان می‌دهد که نقش ارزیابی عملکرد کارکنان در رضایت مشتریان و بهبود عملکرد بانکهای اسلامی اردن بسیار زیاد است.

^۱ Alnsour

شوکلای^۱ (۲۰۲۰)، در تحقیقی به بررسی کارایی اصول حاکمیت شرکتی در تعیین عملکرد مالی بانکها با استفاده از روش داده‌های ترکیبی در کشور هند پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که سطح اصول حاکمیت شرکتی در بانکها، تاثیر با اهمیتی روی عملکرد مالی آنها ندارد. همچنین تنوع جنسیتی نیز روی عملکرد مالی آثار مشخصی ندارد اما نقش مثبتی روی تاثیر اصول حاکمیت شرکتی روی عملکرد بانکها دارد.

سانچز^۲ و همکاران (۲۰۲۰)، در تحقیق خود به تاثیر سازوکارهای اصول حاکمیت شرکتی روی بحران مالی در سالهای ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که بانکهای انگلومریکن پس از بحران مالی، اثربخشی اصول حاکمیت شرکتی خود را حفظ کرده‌اند و بانکهای اروپایی کانتینانتال پس از بحران مالی دارای افزایش اثربخشی سازوکارهای حاکمیت شرکتی خود بودند.

هوپت^۳ (۲۰۲۰)، در تحقیق خود به موضوع اصول حاکمیت شرکتی در بانکها و نهادهای مالی از دیدگاه نظریه‌های اقتصادی، اعمال نظارت و شواهد و خط‌مشی‌ها پرداخته است تا بتوان آنها را با سایر واحدهای اقتصادی مقایسه کرد. طبق نتایج این تحقیق، اصول حاکمیت شرکتی در بانکها و نهادهای مالی، معمولاً در قوانین نظارتی و مقرراتی آنها متجلی می‌شود. در ایالات متحده و اروپا، اصول حاکمیت شرکتی متفاوتی برای ذینفعان و سهامداران وجود دارد. در اکثر کشورها اصول حاکمیت شرکتی مربوط به بانکها اصلاح شده است. یکی از موضوعاتی که در این مورد تغییر زیادی داشته، ترکیب ویژگی‌های هیات‌مدیره می‌باشد. موضوعات مهم موجود در اصول حاکمیت شرکتی بانکها شامل وظایف و بدهی‌های اعضای هیات‌مدیره بانکها، ریسک، رعایت قوانین و مقررات هنوز به وقت خود باقی است.

هارون‌رشید^۴ و همکاران (۲۰۲۰)، به بررسی اصول حاکمیت شرکتی و بهره‌وری بانکها در صنعت بانکداری کشور بنگلادش پرداختند. نتایج تجربی تحقیق نشان می‌دهد که میانگین بهره‌وری بانکها ۱/۰۳ درصد است. پیامدهای تحقیق این است بهره‌وری بانکهای بنگلادشی به میزان با اهمیتی تحت تاثیر عملکرد مالی، ساختار مالکیت و ویژگی‌های هیات‌مدیره است.

باباجانی^۵ و همکاران (۲۰۱۸)، در تحقیق خود به بررسی رابطه بین الگوی حاکمیت شرکتی و عملکرد آن در بانکهای ایرانی پرداختند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ابعاد عملکردی بانکهای خصوصی بالاتر است. همچنین رابطه مثبت و با اهمیتی بین ابعاد داده‌ها و فرایندها با اهداف، نتایج و عملکرد بانکها وجود دارد و با بهبود موقعیت داده‌ها، فرایندها و شاخص‌های هدف، نتایج و عملکرد بانکها نیز بهبود می‌یابد.

۴- سوالات و فرضیات پژوهش

^۱- Shukla

^۲- Sanchez

^۳- Hopt

^۴- Harunrashid

^۵- Babajani

هدف تحقیق حاضر، سنجش کیفیت اصول حاکمیت شرکتی ارائه شده توسط بانک مرکزی بر اساس دستورالعمل الزامات ناظر بر حاکمیت شرکتی در موسسات اعتباری غیر دولتی در سال ۱۳۹۶ است تا آثار ناشی از مولفه‌های متعدد آن بر سلامت بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اوراق بهادار مورد بررسی قرار گیرد. بر این اساس، فرضیه اصلی تحقیق به این شرح می‌باشد:

فرضیه اصلی تحقیق: کیفیت استقرار حاکمیت شرکتی بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
 فرضیه فرعی اول: سطح افشا و شفافیت بر سلامت مالی بانکی، تاثیر مستقیم دارد.
 فرضیه فرعی دوم: وضعیت سیستم جبران خدمات کارکنان بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
 فرضیه فرعی سوم: خدمات حسابرسی داخلی بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
 فرضیه فرعی چهارم: مدیریت ریسک بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
 فرضیه فرعی پنجم: کیفیت ساختارهای گروهی حاصل از اصول حاکمیت شرکتی بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.

فرضیه فرعی ششم: رعایت قوانین و مقررات بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
 فرضیه فرعی هفتم: سطح اختیارات هیأت عامل بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
 فرضیه فرعی هشتم: ترکیب و ویژگی های هیأت مدیره بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.

۵- روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از نظر طبقه‌بندی بر مبنای هدف از نوع تحقیقات کاربردی است. از لحاظ روش استقلال قیاسی - استقرایی است و با استفاده از روش قیاسی - مطالعات نظری و شناخت مبانی نظری صورت گرفته و از روش استقرایی برای جمع آوری اطلاعات استفاده می‌شود. رویکرد پژوهش از لحاظ ماهیت، رویکردی مکمل شامل روش‌های کمی و کیفی می‌باشد. این تحقیق چون با هدف توصیف شرایط یا پدیده‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد از نوع تحقیقات توصیفی است و روش تحقیق نیز روش تحقیق پس رویدادی (علی - مقایسه‌ای) است زیرا تحقیقی است که در آن متغیر مستقل آن از پیش اتفاق افتاده است. روش تحقیق علی مقایسه‌ای از نوع تحقیقات گذشته نگر بوده و علت و معلول (متغیر مستقل و وابسته) پس از وقوع، مورد بررسی قرار می‌گیرند (دیانتی دیلمی، ۱۳۹۶). این تحقیق، از لحاظ طول مدت زمان، مقطعی است و در مقاطع زمانی سال‌های ۱۳۹۶ الی ۱۳۹۸ به بررسی داده‌های پژوهش می‌پردازد.

در این تحقیق، برای گردآوری اطلاعات از روش‌های کتابخانه‌ای (مراجعه به کتاب‌ها و مقالات مرتبط با موضوع)، ادبیات موضوعی (شامل پایان نامه‌ها، کتاب‌ها و مقالات و تجربیات موفق سایر کشورها و سایر منابع داخلی و خارجی) به منظور تدوین مبانی نظری، استفاده گردید. بر اساس مطالعات گذشته و نیز مفاد دستورالعمل بانک مرکزی چارچوب اولیه برای اجرای تحقیق تدوین گردید. در این مرحله از طریق مصاحبه با خبرگان در زمینه اجرایی شدن اصول راهبری در بانکها مبانی معقول و مناسبی برای ادامه تحقیق فراهم شد. از آنجا که مندرجات الزامات دستورالعمل ناظر عمدتاً داده‌های کیفی است

و پژوهش‌های کیفی علاقه مند به کشف معانی، ادراکات و مفاهیم اند و معمولاً مصاحبه برای جمع آوری این گونه اطلاعات بسیار کارآمد است در این پژوهش، برای ثبت ادراکات و فهم پاسخ دهندگان درباره موضوع از روش مصاحبه استفاده شد. در این فرآیند، برنامه‌ریزی و مدیریت دقیق مصاحبه بسیار مهم است، بهره‌گیری از عباراتی واضح و قابل فهم مهارتی با اهمیت محسوب می‌شود و استفاده از سوالات دقیق و مستقیم ضامن موفقیت مصاحبه است. قبل از انجام مصاحبه باید از دقت سوالات مطمئن شد (مدرس و همکاران، ۱۳۹۰، ۲۰۵).

در انجام مصاحبه، از روش مصاحبه‌های ساختار نیافته یا فاقد ساختار استفاده شد تا در فرآیند آن بتوان از سوالات باز و سوالات بسته استفاده نمود. مصاحبه‌های پژوهش، هدفمند و با خبرگان صورت گرفت. در این پژوهش افراد خبره به افرادی اطلاق می‌شود که دارای مسئولیت در زمینه استقرار اصول راهبری شرکتی در بانک‌ها هستند یا افرادی مطلع و دارای دانش لازم در این زمینه باشند. بررسی‌های اولیه نشانگر این بود که در بانک‌ها، یک نفر از اعضای هیات‌مدیره یا اعضای هیات عامل یا کمیته‌های هیات‌مدیره یا افراد مسئولی برای استقرار اصول راهبری شرکتی به انجام وظیفه می‌پردازد و باید به ایشان مراجعه کرد. پس از اتمام فرآیند مصاحبه این تحقیق، جواب هر سوال، سوالات تکمیلی و یا برای گرفتن اطلاعات بیشتر در مورد همان جواب پرسیده و اطلاعات دریافتی تکمیل و با پرسیدن سوالات اکتشافی، تمام جوانب موضوع بررسی شد (مدرس و همکاران، ۱۳۹۰).

اطلاعات دریافتی از طریق مصاحبه با خبرگان و اطلاعات واقعی صورت‌های مالی و مستندات ارسالی از سوی بانک‌ها به شورای پول و اعتبار بانک مرکزی مورد مذاقه و رسیدگی کامل قرار گرفت. طبق مفاد دستورالعمل الزامات ناظر بر راهبری شرکتی، کلیه بانکهای مشمول دستورالعمل، موظف بودند گزارش اقدامات محدود به منظور ساده‌سازی ساختار راهبری شرکتی را ظرف مدت یکسال از ابلاغ دستورالعمل (۱۳۹۶/۲/۱۲) به شورای پول و اعتبار بانک مرکزی ارسال نمایند. در فرآیند این تحقیق، در صورت عدم دریافت اطلاعات از بانک‌ها با بهره‌گیری از این گزارش‌ها، اطلاعات خود تکمیل تر گردید. برای بررسی فرضیه‌های تحقیق از مصاحبه استفاده گردیده است. اطلاعات مربوط به سوالات مطرح شده در مصاحبه در جدول شماره ۱، ارائه شده است.

جدول ۱- اطلاعات مربوط به سوالات مطرح شده در مصاحبه

سوال	فرضیه
۱-۱۴	۱) سطح افشا و شفافیت بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
۱۵-۱۸	۲) وضعیت سیستم جبران خدمات کارکنان بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
۱۹-۲۴	۳) روندهای حسابرسی داخلی بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
۷۷-۱۰۱	۴) سطح کارآمدی روندهای مدیریت ریسک بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
۲۵-۳۰	۵) کیفیت ساختارهای گروهی بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.

۳۴-۳۱	۶) سطح تطبیق با قوانین و مقررات بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
۴۲-۳۵	۷) سطح اختیارات هیأت عامل بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.
۷۶-۴۳	۸) ترکیب و ویژگی های هیأت مدیره بر سلامت مالی بانکی تاثیر مستقیم دارد.

مطابق این روش، ابتدا از طریق روش دلفی و مصاحبه عمیق و نیمه ساختاریافته و نظرسنجی از خبرگان در امور بانکی نظرات آنها به طور مستمر جمع آوری و به مصاحبه شوندگان فرصت داده شد تا تمام آنچه در ذهن خود دارند را به جزئیات و به اندازه شناخت و تجربه و سابقه خود ارائه دهند. پس از تکمیل نظرسنجی، مجموعه کاملی از سلامت مالی بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران فراهم گردید. سپس با مطالعه میدانی و کتابخانه‌ای و بر اساس صورت‌های مالی بانکها، هر یک از عوامل موثر بر سلامت مالی بانکها مشخص شد.

در این پژوهش، رابطه بین متغیرهای اصول راهبری شرکتی در بانکها و سلامت آنها بر اساس مدل معادلات ساختاری است. هدف معادلات ساختاری، آزمون روابط ساختاری متغیرهای مبتنی بر نظریه‌ها و یافته‌های تحقیقاتی موجود می باشد. در این مدل، داده‌ها به صورت ماتریس‌های کوواریانس یا همبستگی درآمده و مجموعه معادلات رگرسیون بین متغیرها مورد استفاده قرار می‌گیرد (سرمد و همکاران، ۱۳۹۷) و به منظور دستیابی به مدل معادلات ساختاری، با توجه به تعداد زیاد متغیرها، از نرم افزارهای مبتنی بر مدل ساختاری، PLS SMART استفاده می‌شود.

بر اساس نتایج حاصل، رتبه‌بندی بانکها طبق امتیازات کسب شده در سال ۱۳۹۷ (پس از اجرای اصول راهبری شرکتی در بانکها) تعیین و ارائه شد. در این تحقیق، برای استفاده از الگوی کملز، به صورت جداگانه میانگین هر متغیر از اجزای این الگو را برای سال‌های مورد بررسی محاسبه و از میانگین‌های بدست آمده برای رتبه‌بندی بانک‌های مورد بررسی استفاده شد، بانکی که از نظر میانگین شاخص مورد نظر بهترین امتیاز را کسب کرده، در رتبه اول قرار گرفته است و به این ترتیب، سایر بانکها نیز رتبه‌بندی می‌شوند، اگر دو و یا چند بانک امتیاز برابر کسب نمایند، برای آنها، رتبه متوسط منظور می‌شود (محقق نیا و همکاران، ۱۳۹۴).

۱-۵- داده‌های جمعیت شناختی

در این بخش داده‌های مربوط به جنسیت، سطح تحصیلات، سابقه خدمت و ... نمونه انتخابی توصیف می‌شود. ۵۶،۴۷ درصد پاسخ دهندگان انتخابی مرد بوده و ۴۳،۵۳ درصد پاسخ دهندگان انتخابی زن می‌باشند.

در این تحقیق، برای اعضای نمونه تصادفی انتخاب شده، چهار محدوده در ارتباط با سطح تحصیلات (کارشناسی، کارشناسی ارشد، دانشجوی دکتری، دکتری) در نظر گرفته شده بود. ۱۷،۶۵ درصد دارای مدرک کارشناسی، ۴۱،۱۸ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد، ۲۹،۴۱ درصد دانشجوی دکتری، ۱۱،۷۶ درصد دارای مدرک دکتری می‌باشند. همچنین، پنج محدوده در ارتباط با نوع شغل (مدیر حسابرسان داخلی، مدیر ریسک، مدیر عامل و اعضای هیأت مدیره) در نظر گرفته شده بود که ۳۷،۶۵ درصد مدیر حسابرسان داخلی، ۴۸،۲۴ درصد مدیر ریسک، ۱۴،۱۲ درصد مدیر عامل و اعضای هیأت مدیره می‌باشند. از طرفی، در ارتباط با میزان سابقه خدمت (زیر ۵ سال، ۵-۱۰ سال، ۱۱-۱۵ سال، ۱۶-۲۰ سال، ۲۱-۲۵ سال و بالاتر از ۲۵ سال) شش

محدوده در نظر گرفته شده بود که ۲,۳۵ درصد زیر ۵ سال، ۱۴,۱۲ درصد بین ۵ تا ۱۰ سال، ۲۹,۴۱ درصد بین ۱۱ تا ۱۵ سال، ۲۴,۷۱ درصد بین ۱۶ تا ۲۰ سال، ۱۸,۸۲ درصد بین ۲۱ تا ۲۵ سال و ۱۰,۵۹ درصد بالاتر از ۲۵ سال سابقه خدمت دارند. همچنین، برای اعضای نمونه تصادفی انتخاب شده، پنج محدوده در ارتباط با نوع رشته تحصیلی (حسابداری، مدیریت، اقتصاد، بانکداری و سایر) در نظر گرفته شده بود. رشته تحصیلی ۲۹,۴۱ درصد افراد حسابداری، ۳۶,۴۷ درصد مدیریت، ۱۱,۷۶ درصد اقتصاد، ۱۷,۶۵ درصد بانکداری و ۴,۷۱ درصد سایر رشته‌ها می‌باشد. در ارتباط با نوع سن (سال ۳۵-۲۵، ۴۵-۳۶ سال، ۵۵-۴۶ سال، بالاتر از ۵۵ سال) چهار محدوده در نظر گرفته شده بود. سن ۷,۰۶ درصد افراد بین ۲۵ تا ۳۵ سال، ۵۱,۷۶ درصد بین ۳۶ تا ۴۵ سال، ۳۰,۵۹ درصد بین ۴۶ تا ۵۵ سال و ۱۰,۵۹ درصد بالای ۵۵ سال می‌باشد. در نهایت، برای اعضای نمونه تصادفی انتخاب شده، پنج محدوده در ارتباط با میزان آشنایی با مبانی بانکداری (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) در نظر گرفته شده بود. میزان آشنایی، صفر درصد افراد نسبت به مبانی بانکداری خیلی کم، ۳,۵۳ درصد کم، ۸,۲۴ درصد متوسط، ۴۹,۴۱ درصد زیاد و ۳۸,۸۲ درصد خیلی زیاد بود.

۲-۵- داده‌های مربوط به متغیرهای اصلی پژوهش

در اینجا نتایج مربوط به میانگین، کمترین مقدار و بیشترین مقدار و همچنین انحراف استاندارد و چولگی و کشیدگی در جدول شماره ۲ ارائه گردیده است.

جدول ۲: نتایج توصیف متغیرهای اصلی پژوهش

متغیرهای اصلی	تعداد	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
سطح افشا و شفافیت	۸۵	۱/۰۰	۵/۰۰	۳/۸۵۴	۰/۶۰۳۲	۰/۴۰۱	۱/۴۱۲
وضعیت سیستم جبران خدمات کارکنان	۸۵	۱/۰۰	۵/۰۰	۳/۷۹۵	۰/۵۹۸۶	۰/۳۶۲	۱/۳۰۵
ترکیب و ویژگی های هیأت مدیره	۸۵	۱/۰۰	۵/۰۰	۳/۹۹۵	۰/۶۱۴۷	۰/۴۱۹	۱/۵۱۸
سطح کارآمدی روندهای مدیریت ریسک	۸۵	۱/۰۰	۵/۰۰	۳/۸۷۹	۰/۵۲۴۱	۰/۴۲۲	۱/۵۴۶
کیفیت ساختارهای گروهی	۸۵	۱/۰۰	۵/۰۰	۴/۰۲۳	۰/۶۵۳۲	۰/۳۲۵	۱/۲۲۳
سطح تطبیق با قوانین و مقررات	۸۵	۱/۰۰	۵/۰۰	۳/۷۹۳	۰/۶۱۴۹	۰/۳۱۶	۱/۲۱۲
سطح اختیارات هیأت عامل	۸۵	۱/۰۰	۵/۰۰	۴/۱۲۰	۰/۵۴۱۲	۰/۴۱۲	۱/۴۸۵
روندهای حسابرسی داخلی	۸۵	۱/۰۰	۵/۰۰	۳/۶۴۸	۰/۵۶۹۸	۰/۴۱۵	۱/۵۰۳

فرم نظرخواهی برای انجام مقایسات زوجی بین معیارها و زیر معیارها بر اساس مقیاس نه کمی ال ساعتی، طراحی و بین خبرگان صنعت بانکداری توزیع گردید. بدین ترتیب پس از دریافت و بررسی پاسخ‌ها، میانگین امتیازات داده شده توسط خبرگان و وزن نسبی هر یک از معیارها و زیر معیارها محاسبه و وزن نهایی شاخص‌ها با استفاده از نمودار ۴-۱ مطابق جدول شماره ۳ حاصل گردید.

جدول ۳: اوزان نسبی و نهایی و نرخ ناسازگاری معیارها و زیر معیارها

زیر معیارها		معیارها
نسبت کفایت سرمایه	A1	کفایت سرمایه
بدهی/حقوق صاحبان سهام	A2	
تسهیلات غیر جاری/جمع کل تسهیلات اعطایی	B1	کیفیت دارایی
جمع کل تسهیلات اعطایی/جمع کل داراییها	B2	
هزینه مطالبات مشکوک‌الوصول/جمع کل تسهیلات اعطایی	B3	
سود خالص/تعداد کارکنان	C1	مدیریت
جمع درآمدهای مشاع و غیر مشاع بانک/جمع کل هزینه‌ها	C2	
مجموع نرخ رشد سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی	C3	
تفاوت سود دریافتی از تسهیلات اعطایی و سود پرداختی به سپرده‌ها	D1	سودآوری
سود خالص/جمع کل داراییها	D2	
سود خالص/جمع کل حقوق صاحبان سهام	D3	
نقد و شبه نقد/جمع کل سپرده‌ها	E1	نقدینگی
نقد و شبه نقد / تعهدات و بدهیهای کوتاه مدت	E2	
جمع کل تسهیلات اعطایی/کل سپردهها	E3	
قدر مطلق خالص داراییهای ارزی/حقوق صاحبان سهام	F1	حساسیت نسبت به
بتای سهام بانک در بازار بورس اوراق بهادار تهران	F2	ریسک بازار

۶- یافته‌های پژوهش

نتایج فرضیه‌های پژوهش بر اساس مدل معادلات ساختاری ارائه شده است. در ابتدا برای کلیه متغیرهای پژوهش، یک ماتریس همبستگی و شاخص‌های برازش مدل آورده شده است و در نهایت، فرضیه‌های پژوهش بر اساس مدل معادلات ساختاری واریانس محور و با استفاده از نرم‌افزار PLS SMART تجزیه و تحلیل شده‌اند.

جدول ۴: آماره‌های مربوط به پایایی و برازش متغیرها

Q ²	F ²	R ²	AVE	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ	
۰/۳۸۴	۰/۲۶۴	۰/۶۵۲	۰/۷۱۵	۰/۸۵۴	۰/۷۴۸	سطح افشا و شفافیت
۰/۳۵۱	۰/۲۶۷	۰/۷۴۹	۰/۷۰۹	۰/۸۱۵	۰/۷۹۷	وضعیت سیستم جبران خدمات کارکنان
۰/۳۴۶	۰/۲۸۴	۰/۷۳۱	۰/۸۱۶	۰/۸۶۴	۰/۸۵۴	ترکیب و ویژگی های هیأت مدیره
۰/۳۴۶	۰/۲۹۵	۰/۶۴۱	۰/۷۹۹	۰/۷۹۵	۰/۷۷۴	سطح کارآمدی روندهای مدیریت ریسک
۰/۳۱۹	۰/۲۵۰	۰/۶۰۵	۰/۸۰۶	۰/۷۹۹	۰/۷۳۰	کیفیت ساختارهای گروهی
۰/۳۳۴	۰/۲۵۳	۰/۶۷۸	۰/۷۸۱	۰/۸۷۳	۰/۷۲۵	سطح تطبیق با قوانین و مقررات
۰/۳۸۵	۰/۲۷۸	۰/۶۹۵	۰/۸۳۰	۰/۸۸۹	۰/۸۳۱	سطح اختیارات هیأت عامل
۰/۳۷۴	۰/۲۷۴	۰/۶۸۵	۰/۷۴۶	۰/۸۰۹	۰/۸۸۴	روندهای حسابرسی داخلی

همانطور که در جدول شماره ۴ ملاحظه می‌شود، مقدار کلیه مقادیر پایایی ترکیبی و ضریب آلفای کرونباخ بالای ۰/۷ می‌باشد، در نتیجه پایایی ابزار تأیید گردید. روایی همگرا به این معناست که سوالات مرتبط به یک متغیر تا چه اندازه متغیر مورد نظر را می‌سنجند. برای بررسی روایی همگرا از میزان میانگین واریانس‌های استخراجی استفاده شده است. میزان AVE هر مؤلفه باید بزرگتر از ۰/۵ باشد. میانگین واریانس‌های استخراجی از میانگین مجموع مجذورات تک تک بارهای عاملی به دست می‌آید. تمام مقادیر میانگین واریانس‌های استخراجی، تقریباً از مقدار ۰/۵ بالاتر هستند، در نتیجه دومین شرط روایی همگرا نیز تأیید گردید. برای برازش مدل درونی از ضرایب مسیر، R²، F²، Q² استفاده می‌شود. ضرایب مسیر در آزمون فرضیات بررسی شده است. ضریب تعیین نشان می‌دهد ارتباط قوی بین متغیرهای تحقیق وجود دارد. اندازه اثر یا F² به معنای توان تبیین کنندگی مدل می‌باشد و رابطه بین سازه‌های مدل را تعیین می‌کند که مقادیر ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ به ترتیب نشان از اندازه تأثیر کوچک، متوسط و بزرگ یک سازه بر سازه دیگر دارد که توان پیش بینی کنندگی تمام مدل‌های این تحقیق در رده بزرگ قرار دارند. شاخص دیگری که در این مرحله مورد بررسی قرار می‌گیرد شاخص توان پیش‌بینی‌کنندگی Q² مدل می‌باشد که در صد واریانس شاخص‌ها را در بین سایر شاخص‌های متغیر نشان می‌دهد. Q² بالا نشان دهنده قدرت پیش‌بینی بالای مدل است.

^۱-average variance extracted

در این پژوهش، شاخص **SRMR** مقداری در حدود ۰/۰۶۰ می‌باشد که مقدار مطلوبی در نظر گرفته شده است. یعنی اینکه کلیت مدل از برازش مناسبی برخوردار است. همچنین شاخص **rms Theta** مقدار مؤثر ماتریس کوواریانس باقی مانده از باقیمانده مدل بیرونی است. این اندازه‌گیری تنها برای ارزیابی مدل انعکاسی مفید است، چرا که باقیمانده مدل بیرونی برای مدل اندازه‌گیری ساختی (ترکیبی) معنی‌دار نیست و مقداری کمتر از ۰/۱۲ را برای مطلوبیت مدل در نظر گرفته است. در این پژوهش این شاخص برابر با ۰/۱۰۱ است. همچنین شاخص **NFI** نیز مقدار قابل قبول برای آن باید بزرگتر از ۰/۹ باشد که در محاسبات انجام شده برابر با ۰/۹۲۲ به دست آمده است که مقدار مطلوبی می‌باشد.

جدول شماره ۵- شاخص‌های برازش مدل اصلی پژوهش

شاخص‌های برازش	کمیت فرضیه اول	کمیت فرضیه دوم	کمیت فرضیه سوم	کمیت فرضیه چهارم	کمیت فرضیه پنجم	کمیت فرضیه ششم	کمیت فرضیه هفتم	کمیت فرضیه هشتم	مقدار مطلوب
شاخص SRMR	۰/۰۵	۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۰۳	۰/۰۵	۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۰۵	کمتر از ۰/۰۸
شاخص Theta	۰/۰۸۹	۰/۱۰۶	۰/۰۹۵	۰/۰۸۷	۰/۰۹۴	۰/۰۸۸	۰/۰۹۶	۰/۱۰۸	کمتر از ۰/۱۲
شاخص NFI	۰/۹۵۵	۰/۹۶۰	۰/۹۴۵	۰/۹۵۳	۰/۹۲۵	۰/۹۳۲	۰/۹۶۴	۰/۹۸۱	بیشتر از ۰/۹

همانطور که در جدول شماره ۵، مشخص است کلیه مقدار به دست آمده برای شاخص‌های برازش در حد قابل قبولی می‌باشند بر این اساس برازش کلیت مدل تأیید گردید. برای آزمون فرضیه‌های این پژوهش از مدل معادلات ساختاری واریانس محور **PLS SMART** استفاده شد. **PLS** واریانس محور می‌باشد بر این اساس، نتایج حاصل در دو حالت آورده شده است. در حالت اول ضرایب مسیرها مشخص شده است که نشان می‌دهد ضریب مسیر بین متغیرها چه اندازه است. ضرایب مسیر همان ضرایب بتا در رگرسیون می‌باشند. مقادیر برآورد شده برای ضرایب مسیر در مدل ساختاری بر حسب علامت، مقدار و معناداری ارزیابی می‌شود. همچنین ضریب تعیین نیز مشخص است. هرچند ضریب تعیین معادل با ۰/۲۵، ۰/۵۰ و ۰/۷۵ را به ترتیب مقادیر ضعیف، متوسط و قوی قلمداد کرده‌اند با این وجود مقدار مطلوب آن بستگی به موضوع پژوهش از یک طرف و تعداد متغیرهای پنهان برون زای مربوط به آن متغیر درون زائی دارد که ضریب تعیین آن محاسبه شده است. یعنی هر قدر که تعداد متغیرهای برون زای یک متغیر درون زای بیشتر باشد انتظار می‌رود که ضریب تعیین آن نیز بیشتر باشد. در حالت دوم نتایج مربوط به ضرایب استاندارد یا (**T-Value**) آورده شده است که این مقدار با توجه به اینکه باید از ۱/۹۶ بیشتر یا از ۱/۹۶- کمتر باشد در سطح ۰/۰۵

معنادار می‌باشد. همچنانکه در بالا اشاره شد برای بررسی فرضیه‌ها نتایج در دو حالت استاندارد، t -value، p -value ارائه گردیده است.

پس از اینکه نتایج در دو حالت فوق بیان گردید سپس به تشریح معناداربودن یا نبودن فرضیه‌های پژوهش بر اساس نتایج ارائه شده اعم از ضرایب مسیر، ضرایب تی و سطح معناداری اقدام گردیده است.

نتایج آزمون فرضیه فرعی اول

طبق نتایج تحقیق، سطح افشا و شفافیت و سلامت مالی بانکی رابطه مثبت و معنادار دارای ضریب مسیر $0/833$ می‌باشد و همچنین ضریب تی $18/282$ و سطح معنی‌داری نیز کمتر از 5 صدم به‌دست آمده است لذا با اطمینان بالای 95 درصد می‌توان گفت که سطح افشا و شفافیت بر سلامت مالی بانکی تاثیر دارد یعنی این فرض یک تایید می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه فرعی دوم

طبق نتایج تحقیق، وضعیت سیستم جبران خدمات کارکنان و سلامت مالی بانکی رابطه مثبت و معنادار دارای ضریب مسیر $0/787$ می‌باشد و همچنین ضریب تی $12/995$ و سطح معنی‌داری نیز کمتر از 5 صدم به‌دست آمده است لذا با اطمینان بالای 95 درصد می‌توان گفت که وضعیت سیستم جبران خدمات کارکنان بر سلامت مالی بانکی تاثیر دارد یعنی این فرض یک تایید می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه فرعی سوم

طبق نتایج تحقیق، روندهای حسابرسی داخلی و سلامت مالی بانکی رابطه مثبت و معنادار دارای ضریب مسیر $0/803$ می‌باشد و همچنین ضریب تی $12/198$ و سطح معنی‌داری نیز کمتر از 5 صدم به‌دست آمده است لذا با اطمینان بالای 95 درصد می‌توان گفت که روندهای حسابرسی داخلی بر سلامت مالی بانکی تاثیر دارد یعنی این فرض یک تایید می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه فرعی چهارم

طبق نتایج تحقیق، سطح کارآمدی روندهای مدیریت ریسک و سلامت مالی بانکی رابطه مثبت و معنادار دارای ضریب مسیر $0/815$ می‌باشد و همچنین ضریب تی $15/893$ و سطح معنی‌داری نیز کمتر از 5 صدم به‌دست آمده است لذا با اطمینان بالای 95 درصد می‌توان گفت که سطح کارآمدی روندهای مدیریت ریسک بر سلامت مالی بانکی تاثیر دارد یعنی این فرض یک تایید می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه فرعی پنجم

طبق نتایج تحقیق، کیفیت ساختارهای گروهی و سلامت مالی بانکی رابطه مثبت و معنادار دارای ضریب مسیر $0/805$ می‌باشد و همچنین ضریب تی $17/078$ و سطح معنی‌داری نیز کمتر از 5 صدم به‌دست آمده است لذا با اطمینان بالای 95 درصد می‌توان گفت که کیفیت ساختارهای گروهی بر سلامت مالی بانکی تاثیر دارد یعنی این فرض یک تایید می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه فرعی ششم

طبق نتایج تحقیق، سطح تطبیق با قوانین و مقررات و سلامت مالی بانکی رابطه مثبت و معنادار دارای ضریب مسیر $۰/۷۳۴$ می‌باشد و همچنین ضریب تی $۱۰/۴۸۸$ و سطح معنی‌داری نیز کمتر از ۵ صدم به‌دست آمده است لذا با اطمینان بالای ۹۵ درصد می‌توان گفت که سطح تطبیق با قوانین و مقررات بر سلامت مالی بانکی تاثیر دارد یعنی اینکه فرض یک تایید می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه فرعی هفتم

طبق نتایج تحقیق، سطح اختیارات هیأت عامل و سلامت مالی بانکی رابطه مثبت و معنادار دارای ضریب مسیر $۰/۸۳۶$ می‌باشد و همچنین ضریب تی $۱۸/۴۴۹$ و سطح معنی‌داری نیز کمتر از ۵ صدم به‌دست آمده است لذا با اطمینان بالای ۹۵ درصد می‌توان گفت که سطح اختیارات هیأت عامل بر سلامت مالی بانکی تاثیر دارد یعنی اینکه فرض یک تایید می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه فرعی هشتم

طبق نتایج تحقیق، ترکیب و ویژگی های هیأت مدیره و سلامت مالی بانکی رابطه مثبت و معنادار دارای ضریب مسیر $۰/۸۶۱$ می‌باشد و همچنین ضریب تی $۱۹/۷۲۶$ و سطح معنی‌داری نیز کمتر از ۵ صدم به‌دست آمده است لذا با اطمینان بالای ۹۵ درصد می‌توان گفت که ترکیب و ویژگی های هیأت مدیره بر سلامت مالی بانکی تاثیر دارد یعنی اینکه فرض یک تایید می‌شود.

آزمون فرضیه اصلی تحقیق

فرضیه اصلی تحقیق از لحاظ آماری بصورت زیر تدوین می‌شود:

H_0 : بین کیفیت استقرار حاکمیت شرکتی با سلامت مالی بانکی رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

H_1 : بین کیفیت استقرار حاکمیت شرکتی با سلامت مالی بانکی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

نتایج حاصل از تخمین مدل (۱) در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶: نتایج تخمین مدل (۱)

متغیرها	ضریب برآوردی	خطای استاندارد	آماره آزمون t	احتمال آزمون t
A1	۰,۵۳۰۶۴۷	۰,۰۴۱۶۰۸	۱۲,۷۵۳۳۹	۰,۰۰۰
A2	۰,۰۶۱۶۴۶	۰,۰۰۴۶۳۲	۱۳,۳۰۸۷۲	۰,۰۰۰
B1	۰,۰۰۳۹۷	۰,۰۰۰۲۱۸	۱۸,۲۱۱	۰,۰۰۰
B2	۰,۷۵۴۶۵۸	۰,۰۵۴۳۶۳	۱۳,۸۸۱۷۲	۰,۰۰۰

۰,۰۰۰	۵,۶۴۵۰۳۱	۰,۱۴۴۶۴۲	۰,۸۱۶۵۰۸	B3
۰,۰۰۰	۴,۳۳۳۳۴۱	۰,۱۷۱۵۳۷	۰,۷۴۳۳۲۷	C1
۰,۰۰۰	۱۴,۵۶۰۳۴	۰,۰۰۱۱۶	۰,۰۱۶۸۹	C2
۰,۰۰۰	۱۴,۸۶۹۴۶	۰,۰۲۴۵۰۶	۰,۳۶۴۳۹۱	C3
۰,۰۰۰	۸,۴۱۵۰۷۱	۰,۰۹۴۱۴۳	۰,۷۹۲۲۲	D1
۰,۰۰۰	۷,۴۱۳۵۲۸	۰,۱۳۳۵۳۹	۰,۹۸۹۹۹۲	D2
۰,۰۰۰	۸,۴۱۵۰۷۱	۰,۰۹۴۱۴۳	۰,۷۹۲۲۲	D3
۰,۰۱۰	۲,۵۸۵۹۴۹	۰,۱۱۸۴۳۷	۰,۳۰۶۲۷۱	E1
۰,۰۱۳	۲,۴۹۰۲۴۶	۰,۰۲۱۴۰۶	۰,۰۵۳۳۰۷	E2
۰,۰۰۰	۱۲,۷۸۲۰۷	۰,۰۴۱۷۳۴	۰,۵۳۳۴۴۵	E3
۰,۰۰۰	۴,۶۹۵۴۷۱	۰,۰۰۵۴۳۸	۰,۰۲۵۵۳۴	F1
۰,۰۰۰	۳,۱۹۴۸۹۷	۰,۱۲۹۴۱۷	۰,۴۱۳۴۷۴	F2
۰,۰۰۰	۴,۳۲۳۴۲۶	۰,۰۲۳۴۱۸	۰,۱۰۱۲۴۶	C
۲,۰۲۶۷۷۵	معیار دوربین واتسون		۰,۷۹۵۴۷۴	ضریب تعیین
			۰,۷۸۶۰۳۳	ضریب تعیین تعدیل شده
			۱۹۸,۱۸۵	J-statistic
			۰,۰۰۰	احتمال آماره J

نتایج حاصل از تخمین نشان می دهد که احتمال آزمون t برای متغیرهای تحقیق کوچکتر از ۵ درصد است لذا؛ ضریب برآوردی متغیرهای فوق از لحاظ آماری معنی دار می باشد. این بدان معناست که متغیرهای فوق عوامل مهمی در تعیین معیار سلامت مالی بانکی می باشند. ارتباط مثبت و معنی دار کیفیت استقرار حاکمیت شرکتی بیانگر وجود ارتباط مستقیم بین متغیر فوق با سلامت مالی بانکی می باشد و بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه تحقیق تایید می شود یعنی کیفیت استقرار حاکمیت شرکتی با سلامت مالی بانکی رابطه معنی داری وجود دارد. ضریب تعیین قدرت توضیح دهندگی متغیرهای مستقل را نشان می دهد که قادراند به میزان ۷۹,۵۴ درصد تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند. احتمال آماره J بیانگر این است که کل مدل از لحاظ آماری معنی دار می باشد (چون احتمال J کمتر از ۵ درصد است). از آنجا که دوربین واتسون بین $1/5$ و $2/5$ می باشد لذا؛ هیچ گونه خود همبستگی در مدل وجود ندارد. یکی از معیارهای ساده برای شناسایی همخطی استفاده از ضرایب همبستگی بین متغیرهای توضیحی است. اگر ضرایب همبستگی بین متغیرهای توضیحی، نسبتاً بزرگ باشد بیانگر همخطی نسبتاً شدید است. اما اگر ضرایب همبستگی کوچک باشند بدین معنی است که همخطی وجود ندارد.

موضوع حاکمیت شرکتی به شکل و سیع و منتقدانه از اواسط دهه ۱۹۸۰ توجه گروه‌هایی چون متخصصان، مدیران، سهامداران، سرمایه‌گذاران، نهادهای نظارتی و دیگران را به خود جلب نموده است. هدف این تحقیق عبارت از شناسایی مهم‌ترین شاخص‌های سلامت بانکی با در نظر گرفتن عوامل مالی و غیرمالی است که می‌تواند به عنوان سنجش برای رتبه‌بندی بانک‌ها مورد استفاده قرارگیرد. در این پژوهش نسبت‌های مالی پرتکرار مرتبط با شاخص کم‌تر، همچنین معیارها و عوامل حاکمیت شرکتی با استفاده از رهنمودهای حاکمیت شرکتی کمیته بال و پیشینه پژوهش استخراج، سپس مهم‌ترین معیارها و زیرمعیارهای آن‌ها با نظر خبرگان انتخاب و وزن دهی شدند و مجموعه‌ای از عوامل و شاخص‌های مهم سلامت بانک‌ها به دست می‌آید و این پژوهش می‌تواند به عنوان مبنایی برای تعیین شاخص سلامت بانک‌ها و همچنین مبنایی برای رتبه‌بندی بانک‌های کشور باشد.

در این تحقیق، به الگویی برای ارزیابی اثر حاکمیت شرکتی بر سلامت مالی بانک‌ها پرداخته و برای اندازه‌گیری کیفیت استقرار حاکمیت شرکتی در بانک‌ها از پرسشنامه‌ای با هشت مولفه استفاده گردید که شامل سطح افشا و شفافیت، وضعیت سیستم جبران خدمات کارکنان، روندهای حساسی داخلی، سطح کارآمدی روندهای مدیریت ریسک، کیفیت ساختارهای گروهی، سطح تطبیق با قوانین و مقررات، سطح اختیارات هیأت عامل و ترکیب و ویژگی‌های هیأت مدیره می‌باشد و برای اندازه‌گیری سلامت مالی از الگوی کم‌تر استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان داد که سطح افشا و شفافیت، وضعیت سیستم جبران خدمات کارکنان، روندهای حساسی داخلی، سطح کارآمدی روندهای مدیریت ریسک، کیفیت ساختارهای گروهی، سطح تطبیق با قوانین و مقررات، سطح اختیارات هیأت عامل و ترکیب و ویژگی‌های هیأت مدیره بر سلامت مالی بانک‌ها تاثیر مستقیم دارد و این نتایج حاکی از آن است که با استقرار سیستم حاکمیت شرکتی خوب وضعیت سلامت مالی بانک‌ها بهبود می‌یابد.

پیشنهادهای کاربردی به شرح زیر است:

- با توجه به نتایج بدست آمده به مدیران و سیاست‌گذاران سیستم بانکی خصوصاً بانک مرکزی پیشنهاد می‌گردد به عوامل موثر بر سلامت مالی بانک‌ها، توجه ویژه‌ای معطوف دارند زیرا این عوامل می‌توانند باعث بهبود وضعیت سیستم بانکداری و خصوصاً سلامت مالی در سیستم بانکی کشور و در نهایت منجر به توسعه اقتصادی و بهبود وضعیت و شرایط فعالیت‌های مالی و تولیدی و همچنین حجم سرمایه‌گذاری‌ها در کشور گردد.
- باید در نظر داشت که استقرار سیستم حاکمیت شرکتی می‌تواند به بهبود سلامت مالی بانک‌های کشور بیانجامد. به این ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که صلاحیت و شایستگی مدیران به عنوان رهبران حاکمیت شرکتی توأم با بهره‌گیری از راهبردها و خط‌مشی‌های مناسب سلامت بانکی، اتخاذ تصمیم‌گیری‌های صحیح در حوزه خرد و کلان بانک‌ها را موجب شده و باعث حرکت صحیح بانک در مسیر سلامت بانکی و تحولات اقتصادی می‌گردد.

- معیارهای به کارگرفته شده در این تحقیق شامل طراحی سازوکارهای نظارتی توسط هیات مدیره و مدیریت ارشد شایسته با بکارگیری راهبردها و راهبرد صحیح حاکمیت شرکتی برای بهبود سلامت مالی بانک هاست. راهبرد مناسب حاکمیت شرکتی، نسبت کفایت سرمایه، بدهی/حقوق صاحبان سهام، تسهیلات غیر جاری/جمع کل تسهیلات اعطایی، جمع کل تسهیلات اعطایی/جمع کل داراییها، هزینه مطالبات مشکوک الوصول/جمع کل تسهیلات اعطایی، سود خالص/تعداد کارکنان، جمع درآمدهای مشاع و غیر مشاع بانک/جمع کل هزینهها، مجموع نرخ رشد سپردهها و تسهیلات اعطایی، تفاوت سود دریافتی از تسهیلات اعطایی و سود پرداختی به سپرده ها، سود خالص/جمع کل داراییها، سود خالص/جمع کل حقوق صاحبان سهام، نقد و شبه نقد/جمع کل سپرده ها، نقد و شبه نقد / تعهدات و بدهی های کوتاه مدت، جمع کل تسهیلات اعطایی/کل سپرده ها، قدر مطلق خالص دارایی های ارزی/حقوق صاحبان سهام، بتای سهام بانک در بازار بورس اوراق بهادار تهران؛ مدلی از سلامت مالی بانکها را براساس مدل کاملز ارائه نموده است که با توجه به اهمیت نقش بانکها در وضعیت اقتصادی کشور پیشنهاد می گردد این معیارها مورد توجه نهادهای نظارتی (مانند سازمان حسابرسی و بازرسی و همچنین بانک مرکزی و وزارت اقتصاد) و مدیران بانکی قرار گیرد.
- با توجه به اهمیت ساختار حاکمیت شرکتی در بانکها، الگوهای صحیحی برای فرآیند انتخاب اعضای هیات مدیره و مدیران ارشد طراحی گردد و سعی بر آن باشد تا به صورت سالیانه و یا سایر دوره های متمادی در نظر گرفته شده توسط مراجع تصمیم گیر به ارزیابی از عملکرد مدیران بپردازند.
- سودآوری و جذب مشتری و درآمدزایی در کنار شاخص های رشد و سلامت بانکها در نظر گرفته شود تا از دستکاری در وضعیت بانکها جلوگیری و یا حداقل کاهش یابد.
- تو صیه می گردد تا علاوه بر وجود کمیته حسابرسی داخلی و کمیته ریسک، کمیته حاکمیت شرکتی در هر بانک ایجاد گردد که راهبردها و دستورالعمل اجرایی حاکمیت شرکتی خود را داشته باشند. به گونه ای که اعضای کمیته حاکمیت شرکتی از مدیران غیرموظف نیز متشکل باشد و عملکرد مدیریت در زمینه استقرار حاکمیت شرکتی توسط نهادی نظارتی مورد پایش و پالایش قرار گیرد.

موضوعات زیر برای انجام پژوهش پیشنهاد می گردد:

- انجام پژوهش با اضافه کردن سایر متغیرهای موثر و تعداد مشاهدات بیشتر در سالهای اتی
- بررسی تاثیر عوامل کلان اقتصادی نظیر نوسانات نرخ طلا، نفت و ارز و ... بر سلامت مالی بانکها
- انجام این تحقیق با استفاده از سایر روش های موجود در شبکه های عصبی مصنوعی و مقایسه نتایج همگی روش های مورد آزمون

الف. منابع فارسی

- احمدیان، اعظم، ۱۳۹۲، ارزیابی شاخص های سلامت بانکی در بانک های ایران، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی.

- احمدی، نرگس، (۱۳۹۴)، اصول بهبود راهبری شرکتی کمیته نظارت بانکی بال قابل دستیابی در وبسایت بانک مرکزی، بخش نظارت بانکی.
- باباجانی، جعفر؛ مرفوع، محمد؛ نعیمی، ابوطالب، (۱۳۹۸)، الگویی برای حاکمیت شرکتی در بانک‌های ایران، دانشگاه شهید باهنر کرمان، مجله دانش حسابداری، دوره یازدهم، ش ۲، پیاپی ۴۱، ص ص ۱-۲۹.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، معاونت پژوهش‌های اقتصادی، دفتر مطالعات اقتصادی، ۱۳۹۵، آسیب-شناسی نظام بانکی، اصول و استانداردهای راهبری شرکتی در بانک‌ها، شماره ۱۴۹۱۱، ص ص ۱-۵۷.
- تقوی، مهدی و پورعلی، محمدرضا. (۱۳۸۹). بررسی و تحلیل نسبت‌های مالی در تشخیص سطوح مختلف سلامت مالی واحدهای تولیدی ایران، دانش مالی تحلیل اوراق بهادار (مطالعات مالی)، شماره ۸.
- دیانتی دیلمی، زهرا، (۱۳۹۶)، روش تحقیق در حسابداری، راه‌های عملی برای نگارش پایان نامه و مقاله، چاپ چهارم، تهران، عدالت، نوین،
- رحمان سرشت، حسین و هرنندی، عطاله (۱۳۹۶)، " بررسی اثر کنترل راهبردی راهبری شرکتی بر راهبری اثربخش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار "، مدیریت بازرگانی، دوره ۹، شماره ۳، صص ۴۸۵-۵۰۶.
- رضایی، محسن و امین ناظمی، (۱۳۹۸)، الگوی راهبری شرکتی در بانک‌های ایران، فصلنامه حسابداری مالی، سال یازدهم، شماره ۴۱، بهار ۹۸، صفحات ۱۲۶-۱۵۰.
- روشندل، محمد، (۱۳۸۶)، راهکارهای بومی سازی حاکمیت شرکتی موثر در نظام بانکداری ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گروه مجوزهای بانکی.
- سرمد زهره، بازرگان عباس و الهه حجازی (۱۳۷۹)، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران، انتشارات آگاه-چاپ اول.
- سیف، ولی اله (۱۳۹۳). حاکمیت شرکتی در نظام بانکی ایران: چالش‌ها و انتظارات، فصلنامه روند، سال بیست و یکم، شماره ۶۸.
- شیر، اردشیر؛ اشراقی سامانی، رویا؛ محمدی، یادگار؛ جعفری‌نیا، غلامرضا، (۱۳۹۵)، بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی بر سودآوری بانک‌ها (مطالعه موردی: بانک‌های پذیرفته در بورس اوراق بهادار تهران)، ماهنامه پژوهش‌های مدیریت و حسابداری، شماره ۳۱، ص ص ۵۵.
- طبائی‌زاده فشارکی، حمید؛ محمد پورزند، ابراهیم؛ مینوئی، مهرزاد، (۱۳۹۷ الف)، بررسی تأثیر استقرار حاکمیت شرکتی در بانک‌های تجاری ایران بر حفظ و ارتقاء سلامت مالی آنها، فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال هفتم، شماره ۵۲، بهار ۷.

• طبائی‌زاده فشارکی، حمید؛ محمد پورزرنندی، ابراهیم؛ مینوئی، مهرداد، (۱۳۹۷ب)، تأثیر حاکمیت شرکتی بر سلامت مالی بانک‌های تجاری ایران، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال یازدهم، شماره سی و هشتم، پائیز.

• فیضی عمار و علیرضا سلوک دار، ۱۳۹۳، ارزیابی عملکرد صنعت بانکداری با رویکرد ترکیبی کارت امتیازی متوازن تاسیس فازی، مجله مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، شماره بیستم.

• فرحناکیان، فرشید و امیدوار، علیرضا، (۱۳۹۵). نقد دستورالعمل حاکمیت شرکتی در ایران قابل دستیابی در

<http://www.magiran.com>

• محقق نیا، محمد جواد، علی بالاوندی و سوده کار، ۱۳۹۴، مقایسه عملکرد بانک‌های اسلامی و غیراسلامی دو کشور قطر با استفاده از الگوی کملز، مجموعه مقالات، بیست و ششمین همایش بانکداری اسلامی، ص ص ۸۳-۱۱۶

• مدرس، احمد، رضا حصارزاده و آمنه بذرافشان، (۱۳۹۰)، پژوهش و نگارش پایان نامه، راهنمای کامل برای دانشجویان رشته مالی و مدیریت، تهران، نشر ترمه، چاپ اول

• مهدوی پارسا، علی؛ نوراحمدی، مرضیه، (۱۳۹۷)، رتبه‌بندی بانک‌های ایران بر اساس وضعیت توجه به حاکمیت شرکتی در اسناد بالادستی بانک، فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری، سال هفتم، شماره بیست و ششم، تابستان.

ب-قوانین و مقررات موضوعه

• سازمان بورس و اوراق بهادار، (۱۳۹۷) دستورالعمل راهبری شرکتی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران مصوب ۱۳۹۷/۰۴/۲۷ هیات مدیره

• سازمان بورس و اوراق بهادار، (۱۳۸۶) پیش نویس آیین نامه نظام راهبری شرکتی، مصوب هیات مدیره

• بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پول شویی، اداره مطالعات و مقررات بانکی، ۱۳۹۶، دستورالعمل الزامات ناظر بر راهبری شرکتی در موسسات اعتباری غیردولتی

• بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۸۶)، مجموعه رهنمودهایی برای نظام موثر کنترل داخلی در موسسات اعتباری

• سازمان بورس و اوراق بهادار، ۱۳۸۴، قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی

ج - منابع انگلیسی

Alnsour, I., R., (2020), The Effect of Corporate Governance on Banks Performance: An Empirical Study on Jordanian Islamic Banks, Palarch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology 17(6), 1-14. ISSN 1567-214x.

- Babajani, J., Barzideh, F., Naeimi, A., (2018), Investigating the relationship between corporate governance model and its performance in Iranian banks, *Journal of Money and Economy*, VOL. 13, NO.4.
- Basel Committee on Banking Supervision, (2015), Guidelines, Corporate governance principles for banks.
- BCBS, (2003) Basel II: The New Basel Capital Accord-Third Consultative Paper, Basel: Bank for International Settlement, April.
- Faye, S., (2014), An Examination and Analysis of Bank corporation governance regulation in the Gambia: A grounded theory approach, doctor of philosophy, PP. 1-319
- Framework for Implementation, The World Bank Group, May.
- Harunrashid, S., Zobair, M., Chowdhury, A. I., Islam, A., (2020), Corporate governance and banks productivity: evidence from the banking industry in Bangladesh, *Business Research*, 13;615-637.
- Hoenig, TH., (2010), Basic for Bank Directors, Federal Reserve Bank of Kansas City. 128P.
- Hopt K., J., (2020), Corporate Governance of Banks and Financial Institutions: Economic Theory, Supervisory Practice, Evidence and Policy, Max plank institute for comparative and international private law and ECGI. Working paper.
- IMF and world bank, 2005, financial sector assessment: a handbook.
- Jensen, M and Meckling, W, 1976, Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure, *Journal of Financial Economics*, 3, pp. 305-360
- Jimoh J., (2012), Stewardship and Corporate Governance in The Banking Sector: Evidence from Nigeria. *Accounting and Finance Research*, Vol. I, No. 1, Pp. 198-207
- OECD, (2009), "Corporate Governance and The Financial Crisis: Key Finding and Main Messages" Office for Economic Co-Operation and Development
- Sanchez Jose, L., Odriozola Zamanillo, M., Luna, M., (2020), How corporate governance mechanism of banks have changed after the 2007-08 financial crisis, *Global Policy*, Volume 11, Supplement 1, January.
- Shukla, M., 2020, Efficacy of Corporate Governance in Determining Firm Performance: A Panel Data Approach, *Management Review*, Issue 3, ISSN: 0971-1023, August.
- Soba M. I. Erem and F. Ceylan, (2016), The Impact of Corporate Governance Practice on Bank Efficiency: A Case of Turkey, *Journal of Suleyman University Institute of Social Science*, No.25. Pp. 305-322
- World bank, 2009, Framework for Implementation, the world bank group, Ma